

At' žijí církev! Ale ze svého

Měl by stát nadále platit duchovní? A financovat i nově registrovaná náboženská společenství, například muslimy? Bude muset – pokud Sněmovna shodí „církevní restituce“ ze stolu. V nynější vřavě přitom zaniklo, že návrh na majetkové vyrovnání nevzešel od katolíků, nýbrž z prostředí malých evangelických církví, které se před únorem 1948 financovaly samy.

Rostislav Matulík
editor
MF DNES

Stát nemá na vybranou – pokud opozice smete zákon o zmírnění některých křivd způsobených církvím a náboženským společenstvím v době nesvobody, bude dál platit dávno přežitý zákon z roku 1949 o zabezpečení církví státem. Dál bude pokračovat nesmyslná praxe, kdy faráře zaměstnávají církev, ale platí je stát.

Neprojde-li „zmírnění křivd“, daňový poplatník budou navíc platit už od Nového roku čtyři nově registrovaná společenství. Budou mezi nimi muslimové, ale i buddhisté, nová odnož pravoslavných a další. Jejich počet se postupně rozroste až na dvanáct. Nejateističtější země ve střední Evropě bude nakonec financovat 29 církví a náboženských spolků. Už dnes na ně ročně vynakládá daňový poplatník 1,4 miliardy. Nezdá se, že by to lidem v uplynulých 20 letech vadilo. Když jsou s fakty konfrontováni, navrhují „nevracet a neplatit nic“. To je však jednak nespravedlivé, jednak tomu brání třicetiletý starý stalinistický zákon.

Komunisté byli tehdy na koni a moc práce si s ním nedali. Zavázali se například, že budou kromě platů hradit církvím provoz a opravy kostelů. Svůj vlastní zákon tudíž tehdy ani teď stát neplní. A když po Listopadu skončila tvrdá kontrola režimu nad církvemi, obnažily se další slabiny zákona. „Stát to nastavil tak mizerně, že vyrobil církvím nekontrolovatelný penězovod – stačí založit farnost a posadit do ní duchovního a stát mu musí platit, i kdyby církev měla jednoho faráře na každých pět věřících. Některé církve tomuto pokušení podlehly,“ vysvětluje ekonom Karel Fojtík z evangelikální Církve bratrské, veřejnosti téměř neznámý iniciátor a duchovní otec nynějšího zákona, kolem kterého je takový povyk. To on přišel s myšlenkou, že církve musí samofinancovat svůj provoz. „Velké církve si zprvu ukončení

financování státem nepřipouštěly. V roce 2007 jsem byl s touto myšlenkou zcela osamocen. Kardinál Vlk mi pak přiznal, že katolíci úplně zaspali,“ vzpomíná Fojtík. „Je v zájmu státu to vyřešit, protože bude platit stále víc,“ říká kazatel Pavel Černý, expředseda Církve bratrské, který měl také velkou zásluhu na tom, že se církev a stát v prosinci 2007 shodly na věcném záměru zákona.

„Zákon všechny dosavadní extrémní pohřbíval. Nová náboženská společenství už nedostanou nic. Muslimové si už stěžují, že je to diskriminace,“ vysvětluje první náměstek ministra kultury František Mikeš. „Pokud zákon neprojde, stát by teoreticky mohl doplácet 17 církvím ušlý zisk od konce roku 2010, kdy dobrovolně zmrazily růst státního příspěvku,“ říká Mikeš. Církev totiž uzavřela na návrh Fojtíka jako gesto dobré vůle k 10. říjnu 2010 Deklaraci shody, v níž se zavázaly, že už nebudou navyšovat žádost o státní peníze. „Padne-li zákon, deklarace přestane platit a okamžitě se začnou dopočítávat platy těch duchovních, kteří mezitím přibýlí,“ varuje náměstek.

Platy coby symbol tvrdého dozoru

Systém, který byl církvím vnucen, jim samozřejmě neměl pomáhat. Naopak, v tradici netolerantního a bigotního katolického absolutisty Josefa II. (dnes kdovíproč zase populárního) měl církev podrobit tvrdé kontrole. Komunisté vnutili platy všem, i malým protestantským církvím, které byly celou první republiku na státu nezávislé. Pro všechny však mzdy nebyly. Některé církve režim rovnou zakázal, jako například řeckokatolickou církev, která padla za oběť mechanickému kopírování sovětské církevní politiky. Její představitelé byli umučeni v komunistických lágrech.

Tamtéž skončily i tisíce katolických řeholníků a kněží, a věznění byli také oba polistopadoví pražští arcibiskupové. Majetek se zabavoval i církvím, které si sirotčince a modlitebny pořídily ze svého. Zvlášť tvrdě byla postížena adventistická církev, která plat od státu odmítla. Naráz přišla o 80 procent duchovních a režim jejím členům odebral děti a umístoval je do dětských domovů.

Snad není třeba psát, že na mzdách se

FAKTA

Kdo dohodu prosadil

Obrovskou a dnes téměř neznámou roli při vyjednání dohody mezi církvemi a státem sehrál ekonom Karel Fojtík (vlevo) a kazatel Pavel Černý (vpravo). Historického konsenzu se zúčastnily římskokatolická církev, církve sdružené v Ekumenické radě církví, Federace židovských obcí, Svaz měst a obcí, Agrární komora a Asociace soukromých zemědělců.

stát nepředal. Ještě koncem 80. let byl nástupní plat duchovního 950 korun měsíčně, v době, kdy se průměrný plat pohyboval okolo 2 500 až 3 500 korun. Ani dnes církve nedostávají mnoho – na ty čtrnáctitisícové platy musí vysokoškolsky vzdělaným farářům a kazatelům doplácet, takže z hlediska přežívající legislativy se nezákonně sebefinancují ve výši až 1,5 miliardy ročně, převážně ze sbírek a darů.

Fojtíkovy teze a diplomat Černý

Pro spisovatelku Lenku Procházkovou a další odpůrce „zmírnění křivd“ bude asi překvapením, že dvacetileté majetkové provizorium nezačali měnit katolíci. „Katolíkům se nechtělo odcházet z područí státu. Arcibiskup Graubner se otevřeně obával, že církve je podlomena nucenou závislostí na státu a zničí ji to. Tlačil jsem na ně, že záruka peněz není bezedná a církve se musí změnit,“ říká Fojtík. Ten na podzim 2007

zformuloval tzv. Fojtíkovy teze, které počítaly s několika variantami vyrovnání a ustálily se (kromě vracení nemovitého majetku za 75 miliard) na splácení 59 miliard v průběhu třiceti let. Klíčový byl princip dlouhodobé překlenovací doby. „Vycházel jsem z toho, že strategické rozhodnutí, které by osvobodilo stát a nastolilo spravedlivé zajišťování církví, v jiném než dlouhodobém horizontu není myslitelné,“ vysvětluje Fojtík.

Status quo tak zvrátilo pár osobností z nevelké, agilní, misijní církve evangelikálního typu. Povědomí o Církvě bratrské je jistě pod rozlišovací prahem české společnosti, i když k ní měl blízko T. G. Masaryk, jehož pohřbíval kazatel této církve, stejně jako jeho syny, malíře Herberta a ministra zahraničí Jana. I když v letech nesvobody nebyla zrovna disidentskou církví, přetrvalo v ní – stejně jako u baptistů – povědomí, že církve nemá být na státu závislá.

Odpůrce vyrovnání nicméně útočí hlavně na katolíky, protože jsou nejviditelnější terč. V debatách o Josefovi II. a křesťácích tak uniká, že „vyrovnaní křivd“ není historickou restitucí, nýbrž unikátní dohodou. Jí se katolíci zřekají dvaceti procent historického majetku ve prospěch nekatolických církví.

Zatímco doma planou vášně, dohoda vzbuzuje velkou pozornost dalších evropských církví. Zaznívají obdivné hlasy, že něco takového by jinde nedokázali. Americká profesorka Leach Andersonová v rámci grantového pobytu v Praze studuje dohodu coby fenomenální pokus vyvážit církve z područí státu. Na proticírkevně naladěnou veřejnost to samozřejmě dojem neudělá. Bude přesvědčena, že se církve domluvily ze zřetelných důvodů. Kolik museli všichni slevit a jak bolestně se dohoda 17 subjektů hledala, je mimo chápání těch, kdo církve nemusí. Znají jen jednu církev – a ještě špatně.

Nezastupitelnou roli v hledání dohody sehrál v roce 2007 právě expředseda Církve bratrské a tehdejší šéf Ekumenické rady církví Pavel Černý. Byl respektován napříč církvemi a uměl mírnit vzájemné třenice. Když se v hodině dvanácté začala kvůli nárokům jedné církve dohoda hroutit, osvědčil v infarktové situaci schopnosti krizového manažera, stáhl lidi ze zahraničí, svolal nové jednání a během čtyřadvaceti hodin se podepsalo podruhé, přičemž všichni dostávali méně než v první verzi.

Představa, že by se totéž někdy podařilo zopakovat, je absurdní. Úvahy ČSSD o církevním fondu, z jehož výnosů by se církve platily, probíhají v komunistických intencích „o nich bez nich“ a nechápou, jak složitě je jednat s celou pestrou náboženskou scénou. „Nebýt Černého a Fojtíka, dohoda by nebyla,“ přiznává kardinál Duka.

Alternativy neúspěchu vyrovnání jsou pochmurné. Katolická církev se bude v sérii soudních žalob stejně domáhat nevydaného majetku, jak ji k tomu vyzval v roce 2010 Ústavní soud, a stát bude pořád dávat církvím ročně možná až dvě miliardy na platy.

Sliby všech českých vlád od roku 1990, že dojde k vyrovnání s církvemi, se promění v cár papíru, soudy budou zavaleny a obce přijdou o majetky, které využívaly. „Když to parlament shodí, vůbec si nedovedu představit, jak to půjde dál,“ přiznává 1. náměstek synodní kurátorky Českobratrské církve evange-

lické Pavel Stolař. Opozičním poslancům jde samozřejmě o politické body, nikoli o řešení problému. „Cokoliv se u nás řekne proti církvím, slyší na to 70 procent lidí,“ míní Stolař. Nynější vlna odporu k církvím by byla po roce 1989 nemyslitelná – tehdy bylo ještě příliš v živé paměti, jak moc stát církvím ublížil. Po dvou dekadách, zahraničních pedofilních skandálech a všeobecné ztrátě prestiže církve je to snazší. V neprofesionální, hysterické a zavádějící debatě lidé oprášili, co si pamatují z marxistických brožurek z 50. let. A politici je účelově děsí tvrzením, že církve dostanou naráz za nevydaný majetek 59 miliard korun. S inflací prý až sto miliard!

Dvě promile ročního rozpočtu

„Největší krádež v dějinách“ se ve skutečnosti bude vyplácet 30 let, zatímco v okamžiku přijetí zákona se zablokované majetky ve stejné hodnotě 59 miliard ihned bezplatně převedou na obce a další subjekty. Ty se budou moci rozvíjet a stavět tam, kde dvacet let nemohly.

„Církev pak budou ročně dostávat dvě miliardy, což představuje jednu až dvě tisíce státního rozpočtu. Ekonomicky to stát zcela určitě neohrozí. A argumenty o inflaci jsou zavádějící, protože může být také deflace, a církve naopak dostanou méně,“ vysvětluje

Církev mají dostat během třiceti let tolik, kolik stát vynaloží na starobní penze za dva měsíce. Je to tunel tisíciletí? >>

náměstek Mikeš. Dosavadní 1,4 miliardy na platy se budou vyplácet první tři roky celé, ale pak se začnou snižovat ročně o pět procent. Po 17 letech stát přestane platit duchovní úplně a dalších 13 let bude dávat už jen zmíněné dvě miliardy, které mají pomoci církvím vytvořit bázi, aby mohly fungovat nezávisle na státu. Pak už nedostane ani jediný farář ani korunu.

Náměstek Mikeš zpochybňuje i tvrzení, že v rámci vydatelného majetku z Lesů ČR a Pozemkového fondu ČR za 75 miliard poplynou církvím závratné příjmy. „Viděl někdo, v jakém stavu jsou kláštery, zplundrované lesy a nefunkční fary? Jestli někdo říká, že církve dostávají obrovský majetek, tak lže,“ upozorňuje Mikeš. Podle Fojtíka se jednání účastnil i šéf české diplomacie Karel Schwarzenberg, který církve upozornil, že po restituci svých rodových držav musel dvanáct let investovat, než se mu začaly peníze vracet. Církev s majetkem snadný život nečeká.

I tak církve tvrdě zaplatí za pokus o samofinancování. Za to, že dostanou během třiceti let tolik, kolik stát vydává na starobní penze za dva měsíce, obdrží nálepkou zlodějtů. Amatéri na ně vytahují Bibli, v níž je vystavena kritice jakákoli majetnost, nejen církevní, ale i světská a individuální. Postoj Bible shrnuje lépe modlitba „chudobu ani bohatství mi nedávej, Bože“ než vnučování dobrovolného závazku chudobu druhým, když na něj sami nemáme ani pomyslení.

„At' stát řekne, my jsme to ukradli a nic vám nedáme. Mě to neděsí. Je to stejně systémově špatné – ten, který okradl, rozhoduje, co bude vydáno,“ říká náměstek Stolař.

Je pozoruhodné, že lidem vadí financování církve, ale politickým stranám připlácení za hlasy, které jim sami dali. Co kdyby začaly o samofinancování usilovat i politické strany? Mohly by také založit fond, vložit do něj stranické majetky a neobtěžovat svým provozem daňové poplatníky. Koneckonců všechny české politické strany dohromady mají čtyřikrát méně členů, než je křesťanů, kteří si každou neděli přijdou sednout do kostela.

Kolik dá stát církvím v hodnotě dnešní měny, projde-li nový zákon?

3,4 miliardy

2,7 mld.

2 mld.

0 Kč